

1. Конституція України: Прийнята на 5 сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. – К., 1996. – 119 с.
2. Про національну поліцію: Закон України від 02 лип. 2015 р. № 580-VIII.
3. Загальна теорія держави і права : навчальний посібник/ С.Л. Лисенков . – Київ : Юрисконсулт : КНТ, 2006 . – 355 с.
4. Скакун О. Ф. Теорія держави і права / О. Ф. Скакун. – Харків: Консум, 2001. – 656 с.
5. Теорія держави і права: Навч. посіб. / А.М. Колодій, В.В. Копейчиков, С.Л. Лисенков та ін.; За заг. ред. С.Л. Лисенкова, В.В. Копейчикова. - К.; Юрінком Інтер, 2003. 368 с.
6. Теорія держави і права: Навчальний посібник / А.Ю. Олійник, С.Д. Гусарєв, О.Л. Слюсаренко. - К.: Юрінком Інтер, 2001 р. - 176 с.

Кожевников Віктор Олександрович,
слухач 3 курсу ННІЗН
НАВС
Науковий керівник: Старицька
О.О., доцент кафедри теорії
держави та права НАВС, кандидат
юридичних наук

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОБМЕЖЕННЯ ПРАВА НА МИРНЕ ЗІБРАННЯ: УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД

Згідно частини 1 статті 39 Конституції України та частини 1 статті 11 Конвенції прав і основоположних свобод людини від 1950 року громадяни мають право на мирні збори, мітинги, походи і демонстрації. Однак, до сих пір не прийнято окремого закону який би чітко здійснював регулювання питання мирних зібрань, існує лише його проект. Наявність такої законодавчої прогалини у свою чергу призводить до зловживань з боку органів державної влади в цій сфері. Однак, нині в Україні існують окремі нормативні акти, що опосередковано врегульовують дану проблему, а саме, рішення конституційного Суду України, практика Європейського суду з прав людини (надалі – ЄСПЛ), законодавчі акти УРСР, деякі положення Кодексу адміністративного судочинства.

Про необхідність законодавчого врегулювання питання щодо мирних зібрань в Україні висловив і ЄСПЛ у справі Веренцова, в якій суд зазначив, що ця справа: «виявляє структурну проблему, а саме законодавчу прогалину стосовно свободи мирних зібрань, яка залишається в Україні з часів розпаду Радянського Союзу. Дійсно, єдиним існуючим документом, який на сьогодні встановлює порядок проведення демонстрацій, є Указ, який був прийнятий у 1988 році в СРСР, який зазвичай не визнається українськими судами як такий, що підлягає до застосування. Тому, відповідно до статті 46 (обов'язкова сила рішень та їх виконання), Суд запропонував Україні терміново реформувати її законодавство та адміністративну практику з метою визначення вимог до організації та проведення мирних демонстрацій, так само як і підстави для їх обмеження» [1].

Звертаючись до міжнародної практики, можемо зазначити, що згідно частини 2 статті 11 Декларації прав і основних свобод людини від 1950 року, здійснення права на мирне зібрання не підлягає жодним обмеженням, за винятком тих, що встановлені законом і є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах національної або громадської безпеки, для запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб [3].

Згідно керівних принципів щодо свободи мирних зібрань ОБСЄ, будь-які обмеження зібрань повинні ґрунтуватися на положеннях національного законодавства, що повинно мати ясне і чітке формулювання для того, щоб кожен міг передбачити наслідки своїх дій. Недостатньо, щоб поведінка була просто образливою з погляду моральності; необхідно, щоб воно вважалося злочинною і визначалася законом як така.

Ця вимога правової визначеності в рівній мірі застосовується до всіх видів обмежень (накладаються до, під час і після проведення зборів), включаючи, наприклад, законодавчі положення,

що передбачають обмеження зібрань, що вважаються «шкідливими для суспільної моральності», а також адміністративні норми, (наприклад, що передбачають покарання за використання «вульгарних висловів у громадських місцях») [4].

При вирішенні питання щодо правового врегулювання права на мирні зібрання, необхідно враховувати деякі проблемні аспекти, що можуть постати при їх реалізації.

По-перше, необхідна більш детальна правова регламентація обмеження права на мирні зібрання, що унеможливить зловживання посадових осіб у відмові в проведенні таких заходів, тобто у порушенні конституційного права.

Відтак, згідно положень частини 2 статті 39 Конституції України впливає, що заборона судом мирних зібрань можлива в інтересах національної безпеки та громадського порядку з метою: запобігання заворушень чи злочинів; охорони здоров'я населення; захист прав і свобод інших людей.

Відповідно до частини 2 статті 64 Конституції України право на проведення мирного зібрання може бути також, обмежене у випадку введення надзвичайного чи військового стану. Стаття 3 Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації» гарантує кожному громадянину право на свободу совісті, що включає в себе, зокрема, свободу одноособово чи разом з іншими відправляти релігійні культу, відкрито виражати і вільно поширювати свої релігійні або атеїстичні переконання [2].

Так, згідно частини 5 статті 181 Кодексу адміністративного судочинства України, суд задовольняє вимоги позивача (у справі за позовом щодо обмеження реалізації права на мирні зібрання) в інтересах національної безпеки та громадського порядку в разі, якщо визнає, що проведення зборів, мітингів, походів, демонстрацій чи інших зібрань може створити реальну небезпеку заворушень чи злочинів, загрозу здоров'ю населення або правам і свободам інших людей. У постанові суду зазначається спосіб обмеження щодо реалізації права на мирні зібрання.

Причинами заборони проведення мирних зібрань бувають часто підстави, що суперечать практиці ЄСПЛ, через низьку суспільну небезпеку. Серед яких варто виокремити наступні:

1) зібрання можуть викликати порушення громадського порядку, призвести до заворушень, супроводжуватися вчиненням злочинів. У свою чергу ЄСПЛ з цього приводу зауважує, що заборона проведення зібрань з посиланням на можливі порушення громадського порядку, повинна бути заснована на достовірних доказах. При цьому такі порушення мають являти собою серйозну загрозу громадському порядку. «Вірогідність незначних інцидентів не може слугувати обґрунтуванням заборони на проведення мітингів...» [5];

2) зібрання, що призивають до сепаратизму, зміну конституційного устрою держави також не можуть бути заборонені лише через ці гасла та погляди. Європейський суд з прав людини зазначає: «той факт, що група осіб закликає до автономії або навіть пропонує відокремлення частини території країни, таким чином, вимагаючи фундаментальних конституційних та територіальних змін, не може автоматично виправдовувати заборону на її зібрання. Вимога територіальних змін у висловленнях та на демонстраціях автоматично не створює загрозу територіальній цілісності країни та національній безпеці... У демократичному суспільстві, заснованому на верховенстві права, політичним ідеям, які оспорожують існуючий порядок, реалізація яких здійснюється мирними засобами, має бути надана належна можливість їх вираження шляхом реалізації права на свободу зібрань, як і іншими законними способами».

Так, кримінальне законодавство України (частина 2 статті 109 Кримінального кодексу України) визначає злочинним лише безпосередні заклики до насильницьких дій з метою повалення конституційного ладу або захоплення державної влади. При відсутності цього політичні зібрання такого характеру не можуть бути обмежені.

Дискусійними є питання проведення зібрань, які підтримують ідеї, що є образливими для тих, хто їх чує. Судова практика США та Європи не бачить підстав для заборони такого заходу.

Європейський суд з прав людини зауважує: «... якщо будь-яка вірогідність напруження та палкого обміну думок між групами опонентів у ході демонстрації буде виступати підставою для її заборони, суспільство буде позбавлено можливості почути інші погляди з будь-якого питання, яке зазіхає на позицію більшості... Національна влада має проявити особливу пильність підчас

забезпечення можливості меншості висловлювати свої погляди, навіть якщо вони суперечать суспільній думці» [5].

Незважаючи на таке трактування ЄСПЛ, національний суд в цій сфері повинен керуватися і положенням статті 23 Конституції України, яка встановлює, що жодна людина не повинна порушувати права і свободи інших людей.

Таким чином, наразі в Україні існує необхідність щодо негайного прийняття законодавства про проведення мирних зібрань, використовуючи при цьому практику європейських країн. Неврегульованість цього питання призводить до неоднозначної та неефективної реалізації громадянами свого конституційного права, закріпленого в статті 39 Конституції України.

Список використаних джерел:

1. Європейський суд з прав людини закликав Україну законодавчо врегулювати свободу мирних зібрань // Українська гельсінська група з прав людини [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://helsinki.org.ua/index.php?id=1365670748>
2. Закон України «Про свободу совісті та релігійні організації» від 23.04.1991, зі змінами та доповненнями від 01.01.2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/987-12>
3. Декларація про захист прав людини і основоположних свобод від 01.11.1950 [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JF1W200V.html.
4. Беляева Н. Руководящие принципы по свободе мирных собраний / Н. Беляева, Т. Булл. – Варшава: Бюро ОБСЕ по демократическим институтам и правам человека, 2010. – 194 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.osce.org/ru/odihr/83237?download=true>
5. Мельник Р.С. Право на свободу мирных зібрань через призму практики Європейського Суду з прав людини. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pravo.org.ua/files/pravo_na_svobodu1.pdf

**Кольцова Аріна Вікторівна, слухач
1-го курсу ННІЗН НАВС
Науковий керівник:
Тихомиров Д.О., старший викладач
кафедри теорії держави та права
кандидат юридичних наук**

ПРЕЗУМПЦІЯ ВИНИ, ЯК ГАЛУЗЕВИЙ ПРИНЦИП ПРАВА

Таке поняття як правова презумпція є поширеним явищем в більшості галузей та інститутів правових відносин. Якщо взяти кримінальне право, то можна побачити дію однієї з найбільш відомих презумпцій права - презумпція невинуватості. При цьому, вважається, що в цивільному праві діє поняття протилежного характеру - так звана презумпція вини. Слід коротко розглянути теоретичний аспект поняття правової презумпції взагалі і презумпції вини в розумінні цивільного права. Це дасть можливість побачити глибину проблем практичного характеру, що виникають при використанні відповідних норм законодавства, а також чинного Цивільного кодексу України. Незважаючи на відмінності в розумінні і різноманітність визначень такої категорії як “правова презумпція”, існує два основних підходи, а саме: процесуальний і матеріальний [1].

У відповідності з підходом процесуального характеру під терміном “презумпція” потрібно розуміти певні юридичні обов'язки відповідних державних органів і державних осіб, спрямовані на визнання презумованого факту встановленим. Висновок про існування того чи іншого факту як істинного впливає з іншого значимого факту юридичного характеру, який можна довести, або такого, який слід приймати як істинний. У разі подібного підходу судові органи, оцінюючи наявні докази і виносячи своє рішення, фактичну сторону даної справи визначають виходячи з принципу “доведено - не доведено”, а там, де законом визначено спростовані презумпції - “спростовано - не спростовано”. Більше того, сенс процесуальної презумпції полягає в правильному розподілі між відповідними сторонами зобов'язань по доведенню певних фактів, що презумуються. Якщо брати за основу трактування презумпції вини, згідно кримінального права, то обвинувач має